

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ И ТЯХНАТА ОБУСЛОВЕНОСТ ОТ УЧЕБНО-ВЪЗПИТАТЕЛНАТА РАБОТА ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНА ДЕЙНОСТ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Николай Гюлчев

*Всяко дете е художник.
Трудността е в това,
да остане художник,
излизайки от детската възраст.*

Пабло Пикасо

Методите на обучение са от най-важните компоненти на учебния процес. Освен обучаваща функция, методите на обучение имат възпитаваща и развиваща роля. Те представляват изключително сложно и многоаспектно явление, притежаващо различни педагогически характеристики, свойствени положителни и градивни страни. Методите на обучение създават процесуалната страна на технологията на обучението, придават му систематичност, определят до голяма степен неговия облик.

Метод (от гр. Μέθοδος – път за изследване, за познание, за теория, за учене) е форма за практическо и теоретическо усвояване на действителността. Методът е система от правила и прийоми на подхода към изучаване на явленията и закономерностите на природата, обществото и мисленето, път, начин за постигане на определени резултати в познанието и практиката, казва М. Андреев.

Похватът е понятие, което характеризира важна съставка на метода за постигане на по-добра организираност и целенасоченост на действие.

Динамиката в процесите на обучението, създавана от натрупванията в науката и културата и от историческото развитие на образователната структура на обществото, обуславя непрекъснатото усъвършенстване, промяната на методите на обучение. Извежданите приоритети за обществено развитие, темповете на развитие, налагат приспособяване на методите към съвременните цели и задачи на обучение. Същевременно положителните, градивни страни на вече проверени и доказани в практиката методи, изградени чрез обобщен многогодишен педагогически опит рамкират значимите, ценни способности, средства, пътища за постигане на определени резултати и са своеобразна база за прилагане на иновативни идеи за формиране и развитие на подрастващите.

Същностният потенциал на традиционни и на съвременни методи се установява от съпоставката на методи с т.нар. традиционна ориентираност и съвременните насоки в прилагането на методите (М. Андреев, В. Димчев).

Традиционна ориентация	Съвременна ориентация
Приоритет има обучението	Приоритет има възпитанието
Развитие на интелекта	Развитие на личността
Ориентация към дейността на учителя	Ориентация към дейността на детето
Ученикът е обект на обучението и възпитанието	Ученикът е субект на обучението и възпитанието
Методите са рецептивни, пасивни, основани на паметта	Методите са насочени към придобиване на познания чрез собствени усилия
Методите са ориентирани към продукта	Методите са ориентирани към процеса
Изискват строго ръководство	Поощряват самоконтрола
Основани на външна мотивация	Основане на вътрешна мотивация
Учителят е носител и транслятор на знания	Учителят е организатор, вдъхновител, катализатор
Определят индивидуална или фронтална работа.	Съчетават индивидуална, фронтална и групова работа.

В учебно-възпитателната работа по изобразително изкуство методите на обучение са основните начини за осъществяване на съвременен, резултатен учебен процес. Според Веселин Димчев методите за художествено образование и възпитание са определени начини, ред, път за организиране и провеждане на учебно-възпитателния процес с помощта на които се постига овладяване на знания за изобразителното изкуство, изграждане на изобразителни умения и навици, формиране на художествено-естетическа култура и развиване творческите способности на обучаваните (4, 172).

Установено е, че при въвеждане на рисуването в общообразователното училище началото е положено от Йохан Хайнрих Песталоци (1746–1827), когото, както казва Н. Ростовцев, учителите по рисуване наричат баща на училищната методика (14, 35).

Според Песталоци всички знания произтичат от числата, формата и думите. Първите стъпки към познанието са на съзерцанието. За да се мисли правилно, е необходимо правилно да се разглежда обкръжаващата природа. Рисуването е най-съвършеният способ да се придобие това умение, изтъква Песталоци. За да се усвои изкуството на осмисленото съзерцание са необходими специални упражнения, които да приучат очите

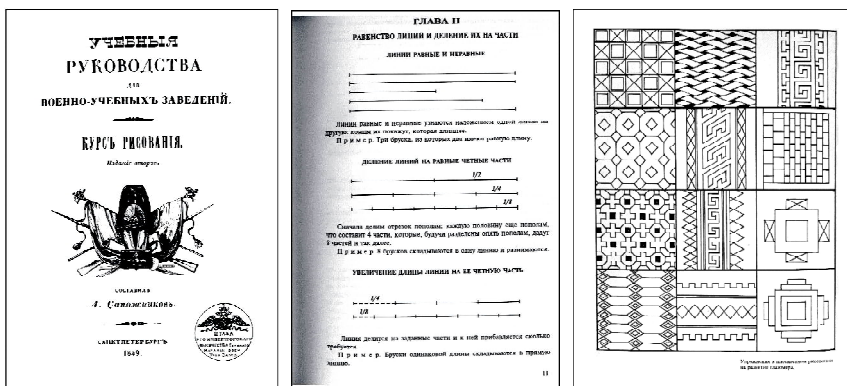
да гледат всичко, сравнявайки, анализирайки, групирайки. А за това, казва Песталоци е необходимо да се изберат няколко най-прости и строго определени форми, с помощта на които очите да имат възможност да разлагат всички останали части и да определят взаимоотношенията на последните. Такива основни „нормативни фигури“ Песталоци счита, че са линията, ъгълът, квадратът, кръгът и овалът. Рисуването, утвърждава Песталоци, трябва да предшества писането, – не само защото облекчава процеса на овладяване на буквите, но и защото по-леко се усвоява.

С въвеждане на първите учебни програми по рисуване у нас след Освобождението се приема и съответният метод на обучение. Характерна особеност в началото е, че повечето от методите, както и учебните програми, били заимствани от други страни – от Русия, а после от Франция, Германия и др. Според Драган Лозенски, поради липсата на специална методическа подготовка в нашите училища, в миналото били практикувани различни методи на обучение по рисуване. Появили се и редица ръководства за учители, в които се е препоръчвал един или друг метод на обучение по рисуване, според вкуса и предпочитанията на автора.

Във въведените програми приоритетните цели са съобразени с възникналата необходимост да се приспособи художественото образование и възпитание за целите на развиващата се промишленост. Насочеността се отразява върху утвърждаването на първоначалната специфика на рисуването, което системно е смесвано с чертането. За тази практика П. Цонев констатира: „Да се чертаят оръдия и сечива ще рече, геометрическото чертане да се смесва с рисуването или да се употребява геометрическо рисуване.” (17, 37). Обучението има геометричен характер като копирният метод изцяло определя подготовката по рисуване. Например в програмите от първите десетилетия след Освобождението учебното съдържание за цяла година за определен клас се определя с едно изречение, в което се включват и методите на обучение, а често липсват и всякакви указания. В програмата по рисуване от 1880 г. учебното съдържание за първата година на третокласното училище е определяно по следния начин: „Различни комбинации от изучените геометрични фигури и съставяне различни орнаменти с помощта на квадратна мрежа и без нея” (8, 29).

Геометричната първооснова, поставена в началото на обучението по рисуване, е хронологично, систематично изграждана. Рисуването като формообразуваща основа на всички видове изкуства е въведено през XVII в. в занаятчийски училища в Западна Европа. Целта е да се направи трудът на работниците по-производителен, а изделията конкурентоспо-

собни. В издаваните ръководства, помагала по рисуване, без изключение, авторите подчертават, че всички предмети от действителността могат да се подведат в по-голяма или по-малка степен към някоя основна геометрична форма: триъгълна, четириъгълна, кръгла и смесена. Според Албрехт Дюрер (1471–1528) да се рисува куб е много по-лесно, отколкото сложна форма. Но ако се обобщи сложната форма до предела на геометричната форма, може лесно да се справи със задачата даже начеващ рисувач. През 1834 г. А. Сапожников издава „Пълен курс по рисуване”, многократно преиздаван учебник, с положителни страни, които и днес не са загубили своята значимост. В предисловието авторът изтъква: „Обучаващият в началото на курса, трябва да обърне внимание на развитие на глазомера на учениците, като главен ръководител в изкуството на рисунката, да обясни свойствата на различни линии и взаимната им съразмерност. Пристъпвайки към изобразяване на фигура, ограничена от линии, той указва различието в техните форми, които учениците прерисуват в плоскостен вид, без помощта на линия и пергел” (16, 7), фиг. 1, а, б, в.

Фиг. 1 а, б, в

Да се развие око да такава степен, че да се схваща точно и ясно формата на предметите и съотношенията им е една от целите на обучението по изобразително изкуство. Първа, съществена степен в рисуването е точността. Тъй като геометрията е точна наука, изтъква Стоян Здравков, правите и кривите линии, геометричните фигури могат да се построят по данни, да се измери и провери тяхната точност – прекарването на прави линии в различни положения и делението им на равни части (четно и нечетно число), определянето на дължини и отношения, изчисля-

ването на ъгли, рисуването на геометрични фигури и орнаменти спомага за постигането на по-голяма прецизност и точност (8, 41).

Други важни цели на обучението, издигнати според тогавашните възгледи, са:

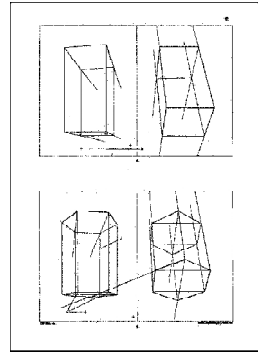
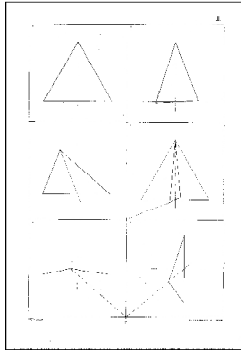
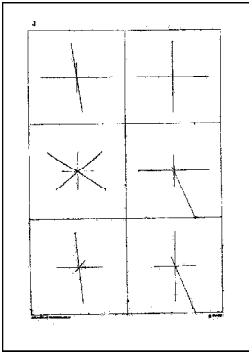
- развитие сръчността на ръката и механизирание на нейните движения;

- развитие на чувството за красота;

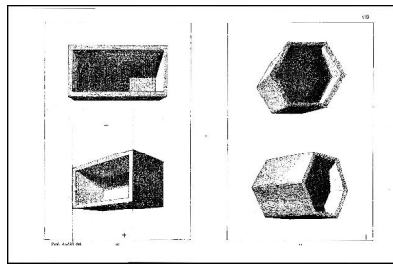
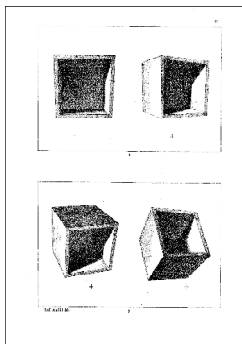
- утилитарна художествена подготовка.

Поотделно всяка от посочените цели се постига чрез упражнения по рисуване на правилни форми, които се усвояват последователно: права линия, ъгъл, квадрат, многоъгълници, крива, окръжност и др.

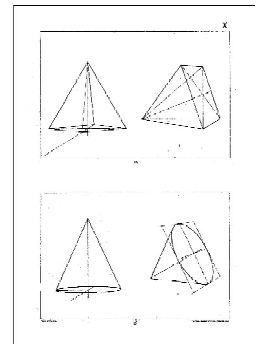
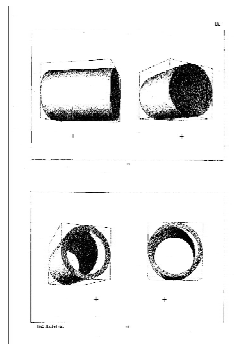
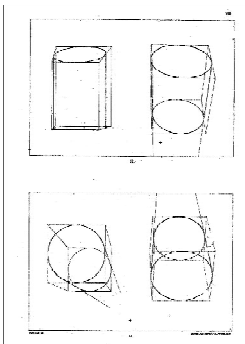
Приема се, че за чувството за красота допринасят най-вече правилните геометрични форми. Например за Хогарт вълнообразната линия е линия на красотата, защото в нея се открива правилност, многообразие, еднородност, определена сложност, свойства, които доставят удоволствие на зрението. Рамзауер, ученик на Песталоци и учител в неговото заведение в Ивердон, казва: „При рисуването и измерването на линиите се упражнява окото, а при сглобяването им – чутието към формите и вкусът към хубавото” (8, 41). Схващането, че рисунката всъщност не е нищо друго, освен най-прости геометрични форми (Йохан Даниел Прейслер, 1666/1735), определя и убеждението, че началото на обучението по рисуване трябва да се състои от възпроизвеждане с окомер от готови таблици с примерни изображения на правите и кривите линии, овали и т.н., като особено внимание трябва да се обръща на точността и на отчетливостта на линиите. Насоките, представени в сп. „Училищен преглед” (1903 г., VIII, кн. 3, с. 489), са: „Изпърво детето научава да потегля прави и криви линии, след това го запознават върху геометрически тела с трите измерения. Едва след тия усуквания позволяват на детето да застане лице в лице и то не със самата действителност, а с произведенията на античната скулптура, които се признават за най-добри из достъпните за него образци.” Трайното налагане на геометричния характер на обучението по рисуване е съпроводено с въвеждане на съответни образци за рисуване, например от Л. Лукаш за I, II, III, IV отделения, „Геометрически орнамент” от Андел и др. (фиг. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8). В тази ориентация прекопирването, прерисуването се препоръчват, като се въвеждат методи, които подчертават техническият характер на обучението по рисуване: рисуване по мрежа, стигмографично рисуване, диктатно и тактово рисуване.

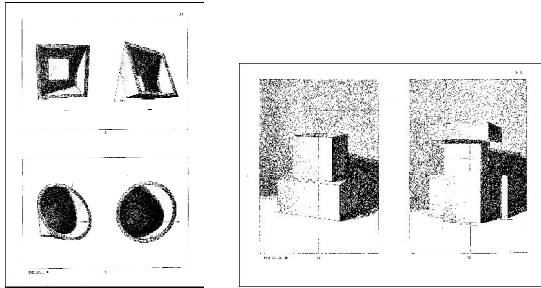
Фиг. 2 а, б, в

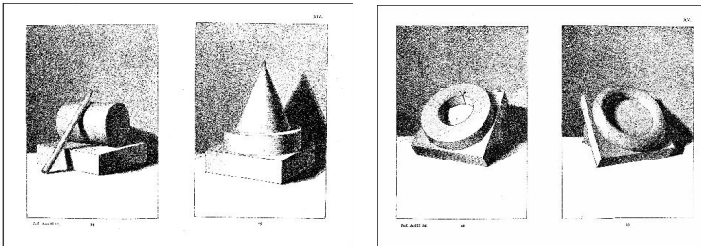
Фиг. 3 а, б,

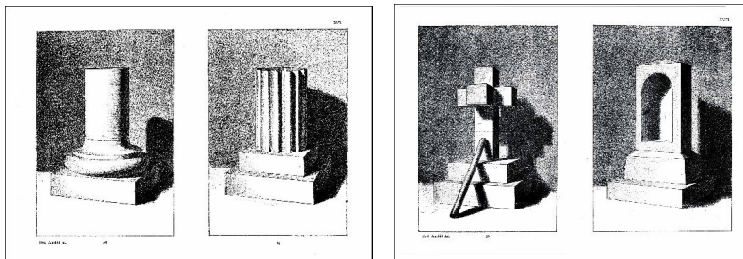
Фиг. 4 а, б, в

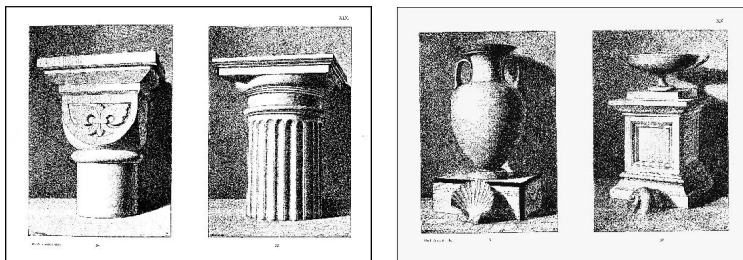
Фиг. 5 а, б,

Фиг. 6 а, б,

Фиг. 7 а, б,

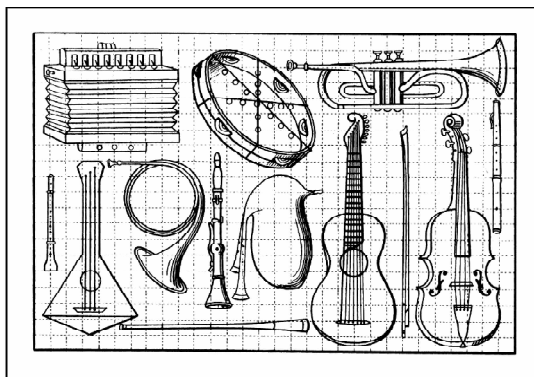
Фиг. 8 а, б,

Копирният метод, определя Стоян Здравков, се състои в точно повтаряне, възпроизвеждане на готово изображение, което може да бъде образ на абстрактни геометрични фигури или на реални обекти от действителността (8, 43). Процесът на развитие с начало през XVI в. достига финален етап около първото десетилетие на XX век. Най-широко използвана форма на работа е рисуване по „предложки”. Същността ѝ се изразява в прерисуване на образец на рисунка, изпълнена върху готово отпечатана или рисувана основа. Първоначално върху раздадени листове обучаваните довършват или повтарят изображения на прави или криви линии, на геометрични фигури, впоследствие на орнаменти, растения, насекоми, предмети и т.н. Следващият етап се състои в прерисуване на рисунка, изпълнена върху индивидуална „предложка”. Постепенно с усъвършенстване на копирния метод се въвеждат серии от образци като на всеки обучаван се предлага образец, който би трябвало да съответства на възможностите. Вече се изисква учителят да насочва и да коригира недостатъците. Класното обучение извежда изисквания, които налагат използване на голямоформатни образци, за свободно наблюдение от целия клас. По-късно учителят демонстрира върху черната дъска част или целия образец, с оглед разкриване на процеса по създаване на изображението, като впоследствие учениците отразяват самостоятелно образца. В първи клас се предвижда рисуване на прави линии в отвесно, водоравно и „наведено” положение, триъгълници, четириъгълници, петоъгълници, шестоъгълници и осмоъгълници, окръжности и елипси, и орнаменти, направени от тях (9, 159). Изискването е да се копира рисунката на учителя със свободна ръка, без помощни средства, линия, пергел или „друго мерило”, първоначално с молив, а след това „се изписва с писалки и боя”¹. Хронологично, в следващия клас се предвижда рисуване на спирали, вълнообразни черти и „украшения”, основани на тях, стилизирани листа и т.н. Отначало рисунките били „изписвани” с писалки в един цвят, а впоследствие рисунките се оцветяват с четка и бои. Закономерно, особено внимание се обръща на чистото изпълнение.

Между разновидностите на копирния метод широко приложение намира „рисуване по мрежи”. Този начин на работа се препоръчва от изтъкнати педагози (К. Д. Ушински, Шулман) (фиг. 9), като подходящ за началния етап в обучението по рисуване. Вариант на „рисуването по

¹ Любопитна подробност е, че ако рисунката е изпълнена със свободна ръка, то е трябвало да бъде проверена (коригирана) с помощта на инструменти или дори с шаблон (8).

мрежи” е стигмографичното рисуване. При първия метод рисунката се изпълнява в клетките на предварително очертана мрежа, при стигмографичното рисуване мрежите се заменят с еднакво отдалечени точки (стигми), по които се определят посоката и дължината на линиите. На обучаваните се раздават рисувателни листи, на които са обозначени точки. Учителят рисувал модела върху черната дъска, която била маркирана също с точки или поставял пред учениците готов образец. Изискването към обучаваните е изображението да се изгражда по точките, прерисувайки образа или да се следва рисунката на учителя от черната дъска.

Фиг. 9

„Диктатното рисуване” и „тактовата метода” се прилагат предимно при стигмографичното рисуване и при рисуване по мрежи. Например учителят диктува последователността и начина на съединяване на определени точки пред целия клас, а учениците задружно изпълняват инструкцията. При „тактовото рисуване” обучаваните по команда и при тактуване от учителя рисуват конкретна част от образа. Въпреки че механичният начин на работа е очевиден, педагозите са изтъквали следните положителните страни на тази форма на работа:

- колективно обучение и изграждане на ритъм на работа;
- усвояване на определена терминология;
- развитие на вниманието, логическото мислене;
- текуща проверка и оценка на индивидуалните възможности.

Представените методи, характерни за обучението по рисуване в общообразователните училища, намират отражение във всички възрастни групи. В предучилищна възраст, в създадените детски училища за

деца над 3-годишна възраст, в търсене на връзка и приемственост с работата в основното училище, законодателят предвижда към учебното съдържание и рисуване. Обучението се провежда по методиката на Фридрих Фрьобел. Известна е заслугата на немския педагог и теоретик на предучилищното възпитание за убеждението, че системното възпитание на децата трябва да започне още, когато изниква у тях съзнанието, а средствата са: да се обяснява на децата понятието за предметите върху самите предмети, които са в обкръжението им, че за възпитанието на волята е необходимо да бъдат приучвани на физическа работа „да възпроизвеждат в тая или друга форма, тъй или иначе предмети, които са им по силите”. „От работата към познанието, а не наопаки” е водещо правило в неговата система.

Идеите на Фр. Фрьобел са в основата на първите детски градини у нас. До 1900 г. те са 59, а първата е открита през 1882 година. Създателят ѝ Никола Живков публикува през 1887 г. „Детинска мъдрост” – ръководство за обучение и възпитание на деца от 1 до 3 години в дома и от 3 до 7 год. в училищата „Детински градини – Kindergartens”. В богатото програмно съдържание на ръководството авторът включва „Рисование”, „Грънчарство (валяние на грънци)”, „Работа със слама”. При проследяване на изложението в раздел „Рисование” геометризирането на дейността е очевидно. Обучението започва с изчертаване на отсечки, които в определена конфигурация образуват геометрична фигура. Впоследствие, хронологично, първо се преминава към „образци”, които са създадени за неумели деца и следваща степен, както авторът ги определя „особни образци за рисование” (5).

В съдържанието на “Рисование”, представено от Никола Живков, разчитаме в синтезиран вид общата система на концепцията за обучение по рисуване. Геометричната основа в раздела е в синхрон с водещата, обща тенденция за организиране на учебно съдържание (фигура 10 а). Средствата за това предназначение, осъществяващи специфичния процес са рисуване по мрежи, стигми, геометрични фигури. Указанията на Никола Живков са следните: “Както поменахме, пръчиците ръководят към рисованието. Но изведнъж да се застава детето да начертае туй, което е нареждало, то е повече от невъзможно”.

Най-първо възпитателят трябва да зема на всяко дете ръчичката, да му покаже как да държи тебеширя, писалката, да го ръководи, за да напише точки и рязки.

Линиите (рязките) ще се пишат на дъска, начертана на четвъртинки (квадрати) и според таблица XXII най-първо ще чертае вертикални линии

на по една четвъртинка, после на 2 четвъртинки, на три и пр., по фигури 1–5 (фигура 10 а).

От чертите според № 1 до 5, може да се състави вид на триъгълник, фиг. а.

Фиг. б може да се направи, като се почне вместо от най-късата към най-дългата, или наопаки.

Фиг. в и г се съставят от фиг. а и б, но обърнати. А по такъв начин като съединяваме четири триъгълника, на които прямите ъгли да бъдат съединени в средата, получаваме фиг. а.

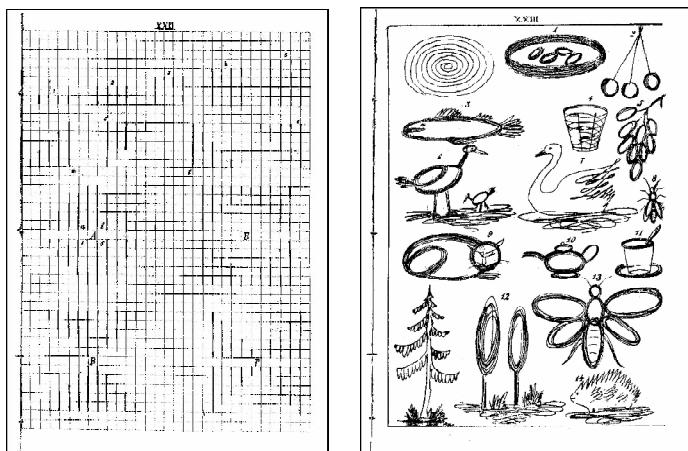
Противоположна фиг. на А ще направим като обърнеме прямите ъгли навън, тогази ще излезе фиг. б.

От фиг. а и б се съставляват фиг. б и г.

При тия в таблица XXIII има разни образци, които са направени като за най-неопитна детинска ръка, да може лесно да начертае подобие на някой предмет, каквито са в поменатата таблица (фиг. 10 б).

1. Панер с яйца	8. Муха
2. Три черешы	9. Котка
3. Рибa	10. Чайниче
4. Кошница	11. Чуторка
5. Грозде	12. Дървета
6. Щърк с щъркелче	13. Пеперуда
7. Гъска	14. Таралежко

След тия упражнения трябва да се вземат особни образци за рисуване (5).

Фиг. 10 а, б

Учебното съдържание на раздел „Рисование” от ръководството на Никола Живков очевидно е детерминирано от копирния метод. Независимо че от съвременна гледна точка поставените задачи по рисуване не са присъщи за природата на детето в предучилищна възраст, трябва да се подчертае, че авторът е замислял учебната работа по установените за това време изисквания.

Полемиката относно достойнствата и недостатъците на копирния метод е разгорещена още в дейния период на прилагане. От представените основни разновидности е очевидно, че копирането не е единственият способ на работа (например „диктатното рисуване”). По тази причина Стоян Здравков приема понятието „геометрично-копирна система” на обучение, характеризиращо учебната работа по рисуване от въвеждането до залеза на тази система в началото на XX век. Всъщност, въпреки продължителния период на приложение, геометрично-копирната система се замества с „натурната система” на обучение. Недостатъците на копирния метод подготвят този преход. Най-съществените негативни страни са определени от мнения, реакции, публикации на учителите по рисуване. Например: „Обучението се състои в „безцелно” рисуване на прави, криви линии и комбинации от тях, на остри, прави и тъпи ъгли, на геометрични фигури с разни украшения, направени чрез прекарване на диагоналите и делене на страните”, определят педагозите от първото десетилетие на XX век (8, 48).

- учебното съдържание и изискванията противоречат на спецификата на изобразителната дейност;
- геометрично-копирната система е в противоречие с индивидуалните и възрастови особености на детето.
- поради механичното възпроизвеждане на готови схеми не развива самостоятелност и активност.

Противостоящият на геометрично-копирната система – натурният метод, се подготвя и утвърждава от интереса към художественото възпитание или по-точно в по-широк смисъл от заинтересоваността към естетическото възпитание. Тази позиция се издига, налага и защитава още в началото на XX век на международни форуми, конгреси по образованието и защитата на децата. Определя се първостепенната роля на училището. Приема се възгледът за необходимост от естетическо възпитание, „което помага за развитие на вкуса и за разбиране на прекрасното във всички негови прояви”. Придава се подчертано значение на съпреживяването, на емоционалната страна при възприемане и отразяване на впечатленията от действителността.

С натурния метод се променят основните задачи на учебно-възпитателния процес и същевременно се утвърждават евристичните учебни форми. Ако при геометрично-копирната система приоритетната задача е развитие на окомера, изобразително-техническите умения, ловкостта на ръката, то при натурната система основни задачи са:

- развитие на познанията за пластическите качества на предметите;
- развитие на знанията по теория и история на изкуството;
- обогатяване на паметта със зрителни представи;
- развитие на наблюдателността;
- формиране на естетически вкус.

Общият подем за художествено образование и възпитание и особено посещаването на учителската професия на известни художници (Иван Мърквичка, Христо Станчев, Борис Денев, Владимир Димитров-Майстора) поставят основите на натурното рисуване като основна форма на работа и установяват надлежните нови учебни методи за осъществяване на задачите на обучението по рисуване.

Методите, които се прилагат в съвременния учебен процес, се подбират в зависимост от конкретната учебна цел, от съдържанието на учебния материал, от формата на работа, от вида изобразителна дейност и от възрастта на обучаваните. Основните учебни методи, определени от основоположника на съвременната методика на обучение по изобразително изкуство Драган Лозенски са: разказът, лекцията, беседата, нагледността, наблюдението, демонстрацията, рисуване на черната дъска, корекцията, подбор и подредба на модела, проверка и оценка на знанията (9, 200). Освен представената класификация в педагогическата литература (Веселин Димчев, Огнян Занков) се срещат и систематизации, определени от прилагането в методите на основните логически операции – анализ, сравнение, синтез, индукция, дедукция, абстрахиране, обобщение. Една от най-популярните класификации е в зависимост от начина на прилагане: словесни, нагледни и практически. Според тази класификация методите се разграничават на:

- словесни – разказ, обяснение, лекция, беседа, използване образа на учителя, обсъждане (преценка);
- нагледни – демонстрация, илюстрация, аудиовизуални средства;
- практически – упражнения, самостоятелната изобразителна дейност, практически задачи.

Известна е и класификация на методите на обучение според характера на познавателната дейност на обучаваните. Има следния вид:

- обяснителен – илюстративен метод,
- репродуктивен метод;
- изследователски;
- евристичен метод;
- метод на проблемно изложение (1, 203).

В информационно-илюстративния се включват следните прийоми:

- наблюдение;
- екскурзия;
- образец на учителя;
- показ на учителя.

Репродуктивният метод е с насоченост към затвърдяване на знанията и навиците на обучаваните. Този метод извежда до автоматизъм навиците, като включва:

- повторение;
- предварителна работа върху чернова;
- изпълнение на формообразуващи движения.

Евристичният метод е насочен преди всичко към проява на самостоятелност от обучаваните, а изследователският метод – към развитие в децата не само на самостоятелност, но и на фантазията и творчеството.

Поради своеобразието на учебно-възпитателния процес по изобразително изкуство Веселин Димчев представя следната система от методи:

- методи за изложение на учебното съдържание от учителя (устна комуникация);
- диалогови методи за обучение и възпитание;
- методи за усъвършенстване на зрителните възприятия;
- методи за формиране на изобразителните умения и навици (4, 172).

В тази утвърдена класификация методите в съответните групи са както следва:

Групата на методите за изложение на учебно съдържание се изгражда от разказа, обяснението и лекцията. Тези методи се използват, ако учебното съдържание е непознато, като методите за изложение се основават преди всичко на индуктивните познавателни форми.

За диалоговите методи на обучение е характерно, че двустранната връзка учител – ученик се осъществява най-пълно защото разкриването на новите знания и тяхното възприемане, осмисляне и усвояване се осъществява посредством диалог. Двамата процеса – възприемане и усвояване се извършват едновременно и открито. Тази група се състои от:

беседата; дискусията – със съответните за този метод разновидности (брайнстормин, синектика, инвентика), основаващи се на активност за групово творчество и обсъждане на творческите постижения.

Наблюдение и демонстрация са основните методи, които образуват групата на методите за усъвършенстване на зрителните възприятия. Те определят устойчивостта на изобразителния процес, неговата продължителност и пълнота.

Следващата група – методи за формиране на изобразителните умения и навици се състои от: експеримент, упражнение, коригиране и оценяване на изобразителната дейност. За тази група, тясно свързана с практическата дейност на обучаваните същественото е, че се акцентира на изследване, изнамиране, откриване на непознати качества на вече известни схеми на действие.

В учебно-възпитателния процес по изобразително изкуство в предучилищна възраст методите на обучение определят успешното осъществяване на педагогическата дейност като възрастовите особености изискват съответстващо, диференцирано използване в различни възрастови групи. Приема се традиционната класификация на методите на обучение: **словесни, нагледни и практически.**

Разказът – от групата на словесните методи е монологично изложение на учебно съдържание, съдържащо в структурата си основния фактологичен материал. Прилага се при разкриване на ново съдържание, напр. по теория и история на изкуството. Драган Лозенски определя следните видове разказ (9):

- Популярно съобщение;
- Обяснителен разказ;
- Художествен разказ.

Разказът като метод на обучение има ограничено приложение в предучилищния период. В съчетание с беседа този метод разкрива възможности за установяване степента на осмисляне на новия учебен материал. Художественият разказ, една от разновидностите на метода поради емоционално-образния начин на поднасяне, особено при трета и предучилищната група е удачно средство за обучение (например: “Историята на един от цветовете на дъгата” и др.), но същевременно и с потенциал при представяне на приказка, любопитна история, случка и т.н. и при по-малките деца.

Изискванията при прилагане на разказа като метод на обучение в предучилищна възраст са следните:

- Да се избират къси разкази, без претрупаност, ограничени от факти, с ясно различни моменти, изграждащи последователността на сюжета.

- Да се представя чрез съпоставка, да привлече вниманието чрез логични сравнения;

- Да предизвиква положителни емоционални реакции.

Беседата – въпросно-отговорен метод, ръководен от учителя. От най-често срещаните методи (според Др. Лозенски – най-популярният метод в обучението по изобразително изкуство) за преподаване с приложение, когато новите знания или изобразителната задача имат връзка с придобит опит, впечатления или проведени наблюдения. Чрез осъществения диалог учителят формира у децата представи за изображенията на обектите и за способите за тяхното пресъздаване, като същевременно получава обратна връзка и установява нивото на усвоения учебен материал, водейки дискусията към предварително известен за него резултат. Този метод подпомага последователното навлизане в учебната проблематика като освен придобиването на знания обучаваните усвояват словесна и езикова компетентност. Беседата създава ценни качества. В хода на беседата децата се активизират, изразяват мислите си, като същевременно този метод конкретизира и диференцира образните представи, развива наблюдателността и възпитава отношение към обектите. За успешно прилагане на беседата е необходимо да се спазват следните изисквания:

- Възрастовите особености на децата определят съдържанието и времетраенето на беседата.

- Учителят чрез беседата трябва да насочва, да стимулира мисленето на децата към целта на учебната форма.

- Беседата трябва да бъде кратка, съдържателна и емоционална.

- Предварително, за ефективно провеждане на беседата се съставя план, в който се набелязва редът, логическата последователност на въпросите. Формулират се основни и спомагателни въпроси.

- В неразривна връзка с въпросите се осигуряват подходящи нагледни средства, репродукции или произведения на изобразителното изкуство.

В практиката се различават следните разновидности беседа:

- Организираща (въстъпителна) беседа

- Евристична беседа

- Заключение беседа.

Условие за провеждане на беседата е наличието на определено ниво впечатления от наблюдения. Едно от основните приложения на

беседата е в уводната част на педагогическата ситуация за активизиране на образните представи, на преживяванията на децата във връзка с темата на изобразителната задача, за пораждаване на интерес към изобразителния проблем (б, б).

Евристичната беседа е ефикасен вариант за насочване към „самостоятелно“ откриване на решение, свързано с придобиване на нови знания. Подходът е чрез противопоставяне на мнения, чрез изтъкване на противоречия, чрез предлагане на идеи да се осъзнават неизвестни закономерности, да се формулират изводи. Въпросите се поставят от учителя към децата, но за динамиката, за евристичните функции на диалога се поощряват уместни въпроси, произлизащи от децата, от обучаваните към учителя.

Заклучителната беседа е разновидност, с приложение във финалния етап на учебната форма. След приключване на самостоятелната работа изобразителните резултати – рисунки, приложения, пластики се разполагат в подходяща, предварително подготвена среда за анализ и обсъждане. Чрез беседата, планирана и осъществявана по индуктивен път, децата се активизират, извършват сравнения, изразяват съжденията си, разкриват зависимости. В заключение учителят обобщава всички изказвания, като изтъква най-рационалните мнения и набелязва идеи за затвърдяване на установените качества.

Лекцията е метод, разглеждан в методическата литература като вид изложение, което обхваща значително по обем учебно съдържание (М. Андреев, В. Димчев). Отличава се с целенасоченост и с приложение (ориентираност спрямо целевата група) предимно в горните училищни класове и висшите учебни заведения. Характеризира се с ясна структура, логичност, систематичност и оптималност на изложението, с наситена и богата информация. В предучилищния и началния училищен период не намира приложение.

Обяснението – форма на изложение, която се определя като метод, поради приложението във всяка организационна форма на обучение, в най-различните ѝ части (елементи). Същевременно се приема, че **обяснението с указанието, съветът и корекцията** в обучението по изобразително изкуство е в състава на най-често използваните словесни похвати. **Обяснението** се осъществява като се показва, че обектите се подчиняват на определени закономерности. Основава се на **описанието**, което се извършва с характерни за изобразителния език средства (модел, изображения, дидактични табла, схеми, нагледни средства и т.н.) и насочва

вниманието на обучаваните към съществени за обекта свойства: форма, размер, цвят, планове и т.н. Описанието се изпълнява чрез поднасяне на информацията от общото към частното, от предния план към фона, от главния обект към второстепенните.

Указанието е методически похват, приложим непосредствено преди изобразителния процес, същевременно под формата на напомняне се прилага в хода на самостоятелната работа с оглед насочване вниманието към системността на изпълнение на изобразителната задача. Чрез кратки инструкции учителят изяснява последователността на работа, насочва децата как да пристъпят към работа, как да планират и организират своята изобразителна дейност.

Поощрение – методически похват, който окуражава и насърчава децата, вдъхва увереност, предизвиква желаниа за активна работа и създава усещане за успех.

Корекцията е метод неразривно свързан с практическата работа. Драган Лозенски го определя като “двигател и регулатор на правилния учебен процес и гаранция за правилното утвърждаване на познанията и сръчностите в процеса на практическите упражнения при рисуването” (9, 210). Корекцията се прилага по време на самостоятелната работа при следване етапите на изпълнение на възложената изобразителна задача и съобразно индивидуалния ритъм на изобразителния процес.

Корекцията може да бъде индивидуална, обща и групова. Обща корекция се прилага, ако по-голяма част от децата допускат сходни пропуски и грешки. Обикновено се преустановява изобразителният процес за кратко време. Показват се рисунки с допуснати характерни грешки и се насочва вниманието към правилното изпълнение на поставената задача. Необходимостта от обща корекция възниква, когато задачата е недостатъчно изяснена или когато е с повишена трудност. Индивидуална корекция се прилага без прекъсване на организираната учебна форма. Важно условие е детето да бъде насочвано самостоятелно да открива и да поправя допуснатите грешки (незадълбочени наблюдения). Корекцията нерядко се прилага в съчетание с демонстрация. Провежда се деликатно и достъпно за определено дете като върху отделен лист се изпълняват варианти на образите, които го затрудняват или не е възможно да изпълни самостоятелно. Важни условия при прилагане на корекцията е да поражда нови и по-задълбочени наблюдения и да стимулира изобразителната дейност на децата.

Съществен момент в учебно-възпитателния процес по изобразително изкуство е **обсъждането** на резултатите от изобразителната дейност. В определени, специализирани източници този метод се разглежда самостоятелно, като част от диалоговите методи за обучение и възпитание, а в други съвместно с **проверката и оценката на знанията и постиженията**. За Веселин Димчев обсъждането е вид дискусия, с участието на всички ученици, като определено поставя изпълнението на този метод в заключителния етап на учебния час (4, 176). Разделно от този метод разглежда **оценяване на ученическата изобразителна дейност**, като наблюдава предимно на критериите и показателите за оценка на ученическите постижения (4, 181).

Драган Лозенски обединява обсъждане, проверка и оценка на знанията и постиженията и в сборното съдържание развива своеобразието на съставните части. За обсъждането определя, че се провежда в края на учебния час и даже когато не е завършена задачата. Например Лозенски подчертава, че обсъждането се организира така, че да може да се проследи целият процес на урока: задачите, които са били поставени, усвояването и приложението на знанията в рисунката, схваната ли е общата форма, как са предадени отделните части, спазени ли са пропорциите, вярно ли е предадена светлосиянката, как са полагани боите – техниката на смесването и пр. (9, 218).

За педагогическия процес в детската градина, обхващайки методите за преподаване на изобразително изкуство, автори като Ц. Шейтанова, Огнян Занков обстойно се спират на разглеждания метод (19, 74), (6, 8). Характерна особеност е, че за учебно-възпитателния процес в предучилищна възраст популярното наименование на метода е **преценка (анализ и оценка на изобразителните резултати)**. Преценката аналогично както при урока се прилага в етапа, в който децата имат възможност в обща експозиция под ръководството на учителя да разгледат, коментират, да получат оценка на своята творба. Този метод се провежда организирано предимно след приключване на самостоятелната работа, в специално определена, подготвена за целта среда. Посоките на изпълнение са две:

- Преценката е насочена към пряката изобразителна дейност. Стремехът е да се поощри, да се подкрепи детският творчески процес.
- Вторият аспект е ориентиран към установяване детското развитие, както и на степента на усвояване на учебното съдържание.

Посочените възможности определят не само текущото приложение на преценката, т.е. при завършване на всяка изобразителна задача, но и нейната контролна и прогностична стойност.

Провеждането на преценката, организацията и ходът ѝ налагат предварителна подготовка, която трябва да определя, да насочва процеса на анализ и оценка към формиране, към провокиране, към изказване на първите естетически съждения. В този смисъл Цонка Шейтанова привежда мисълта на Б. Теплов: „Когато детското творчество престане да бъде дейност сама за себе си, т.е. престане да бъде игра, когато стане обект за възприемане от другите, тя веднага изисква определена естетическа оценка.” (18, 91). Тази обща посока набелязва и своеобразието на характерните за преценката функции (1, 243):

- Чрез преценката учителят насочва децата към познаване на естетическите качества на детската изобразителна дейност, формира елементарни естетически емоции и критерии за оценка (познавателна функция).

- Осигурява възможности на базата на поставените изисквания в организираната педагогическа форма за установяване на качества, на постижения, на развитие, или за определяне на пропуски, изоставане. Затвърдява, разширява, обогатява знанията, уменията, отношението на детето към резултатите от изобразителната дейност (дидактическа функция).

- Учителят проверява нивото и динамиката на усвояване на програмни изисквания. Констатира своеобразието на грешките, недостатъците. Установява рационалността на приложените методи (контролна функция).

- Разкрива условия за формиране на наблюдателност, активност, инициативност, за пораждане на лично мнение, толерантност (възпитателна функция).

- Осигурява предпоставки чрез установяване на актуалното състояние и на базата на данни от предходни моменти от развитието да се планира и усъвършенства учебно-възпитателната работа (прогностична функция).

- Чрез преценката се предоставя опора, подкрепа, увереност във възможностите, стимулира се интересът към изобразителната дейност (стимулираща функция).

- Чрез системния анализ и оценка на изобразителните резултати се създават условия за формиране при децата на елементарни критерии за откриване на постижения, находчиви решения или за установяване на допуснати недостатъци.

Организацията и развоят на преценката е в зависимост от целта и задачите на организираната педагогическа форма. Комплексът от задачи установява и своеобразието от показатели за анализ и оценка на детските творби. А това изискване определя както неповторимостта на преценката, така и задължителното ѝ провеждане при всяка организирана педагогическа форма. Приема се, въпреки мнението на Драган Лозенски, че ако децата не са приключили изпълнението на поставените задачи в рамките на педагогическата ситуация, обсъждането на изобразителните резултати може да се осъществи, да се изтегли в друго удобно време от дневния режим – след разходка, сън и др. (19, 41). Но трябва да се подчертае, че провеждането на преценката извън обособената структура на педагогическата ситуация е изключение.

Важно изискване за осъществяване на преценката е локализиране в общото работно пространство на подходящ сектор (кът) за експониране на изобразителните резултати. Практика е да се използват подвижни голямоформатни плоскости, рамки, паравани, върху които се разполагат детските творби – рисунки, апликации, а при пластиките се създават временни конструкции от обемни модулни елементи, върху които се подреждат на нива моделираните фигурки. Подходящи са (ако размерите и форматът са удачни) магнитни дъски, черни/бели дъски, разположени на височината на погледа и осветени с пряка дневна светлина. Недопустимо е резултатите от изобразителната дейност, които предстои да бъдат обсъждани, оценявани, да се закрепват върху шкафчета, с пъстра украса, или върху остъклени пространства, в контражур, противоположно разположени на светлинния източник.

Характерът на обсъждането се определя от конкретните задачи на педагогическата ситуация и от формите на учебна работа (изобразяване по натура, изобразяване по памет, изпълнение на илюстрации и т.н.). Например отличителна особеност при изобразяване по памет е, че изобразителният процес се осъществява на базата на целенасочено, активно, но еднократно наблюдение на обекта, при което се запаметяват най-изразителните му качества и същевременно се определя разположението и отношенията на съставните му части. Водещият показател при оценка на резултатите е сходството с наблюдаваните обекти, отразените обобщено, но най-съществени качества. Различно от изобразяване по памет при изобразяване по впечатление, изобразителният процес се осъществява на базата на преживяното от възприеман обект, т.е. водещият показател за постижение е отразеното лично отношение, авторовата позиция към отразяваните обекти.

Въпреки доминантите, които следват от учебната форма на работа или образователните и възпитателни задачи, в методиката на обучение по изобразително изкуство са приети обобщени показатели за оценка на детската творба:

Според Драган Лозенски може да се имат предвид следните показатели (9, 220):

- 1) Изпълнение на общата тематична задача.
- 2) Проява на подчертана творческа самостоятелност.
- 3) Активно участие при провеждане на учебната форма.

Цонка Шейтанова определя следните показатели за оценка на детската творба (18, 93):

- Отразяване формата на предметите в рисунката, предаване на особеното, характерното.

- Цветово изграждане на рисунката, оригиналност.
- Постижения и слабости в композиционното изграждане.
- Използвана техника и умения за прилагане.

Огнян Занков представя следните с практическо приложение общи показатели (19, 41):

- Съответствие на съдържанието на детските творби на поставената тематична задача.

- Изпълнение на изискванията към децата: задължителни, избираеми.

- Проява на индивидуално виждане, творческо отношение в изобразителния процес.

Освен определената зависимост преценката трябва да бъде съобразена с възрастовите особености на децата. Например децата в първа възрастова група още в хода на самостоятелната работа трябва да бъдат поощрявани, подкрепяни, а в общата експозиция резултатите от изобразителната дейност да бъдат оценявани предимно положително. Удачно е оценката да се изрази от герой от куклен етюд емоционално, въздействащо, като се предизвикват децата да разгледат повече рисунки и се включат в общата преценка.

При по-големите деца в обсъждането е удачно да се застъпят въпроси, свързани с цветовото изграждане, с композиционното изграждане – например ритъм, симетрия, за фризова, разпръснатата композиция и т.н. Преценката придобива аналитичен характер.

При 5–6-годишните деца е необходимо да се предоставят възможности за самооценка и да изразяват мнение за качествата на интересни

детски творби. Подходящо е определени рисунки, апликации или пластични фигурки да се съпоставят като 2-3 избрани творби се отнасят от общата експозиция и се подреждат върху самостоятелно табло.

При най-големите деца в предучилищната възраст на базата на формирани критерии обсъждането може да се проведе по няколко представени по-горе показатели. Удачно е детските творби да се разположат по качества, на нива като ранжирането се изпълнява с активното участие на децата.

Важно, характерно изискване за разглеждания метод е, че всяка преценка завършва с обобщение от учителя.

Словесните методи с обучаващата си функция и градивен резултат са особено подходящи през периода на училищното обучение, същевременно през предучилищното детство поради конкретното, нагледно-образното мислене, съществено значение в изобразителната дейност се придава на **нагледните методи** на обучение (18, 35).

Наблюдението е от методите с първостепенна значимост, поставен в основата на системата на обучение по изобразително изкуство. Непосредствен източник на информация, евристичен процес, с широко възпитателно значение върху личността. Според Веселин Димчев, без конкретността и целенасочеността на наблюдението, изобразителната дейност ще бъде лишена от смисъл и възможности за развитие (4, 177).

Наблюдението е психологичен процес, активна форма на сетивно познание, насочена към изучаване, изследване на определен обект, осъществявано в хода на неговото възприемане. Да се наблюдава е умение, което се изгражда и възпитава.

Възприятието като познавателен процес е в основата на наблюдението. Канава, градивни единици на възприятието са усещанията. Под въздействие на признаци, свойства на обективния свят върху сетивните органи в кората на главния мозък се отразяват отделни свойства на действителността. В зависимост от външните дразнители усещанията се обособяват в групи със специфична модалност, със свойствени качества. Между усещанията и предизвикващите ги свойства на обективния свят съществуват връзки, отношения, които се придобиват в резултат от взаимодействието на системата от анализатори в главния мозък. Нервните връзки, лежащи в основата на зрителното възприятие, се изработват постепенно по пътя на опита като началото се поставя от първите месеци на живота. В резултат на възприемане в съзнанието възниква цялостен образ на предмет или явление. В основата на този образ са усещанията,

но същевременно той не е само сума от тези усещания. Всяко възприятие предполага разбиране, осмисляне на образа. Характерна особеност е словесното обозначение на възприеманите предмети или обекти. Чрез речта, чрез названието се узнават, разбират възприеманите предмети. Без узнаване не е възможно осмисленото възприемане. В този смисъл възприятието е неразривно свързано с мисленето. Един от принципите, които поставя Песталоци е „към всяко сетивно възприятие, дълбоко запечатано в ума и паметта на човека се прибавят с лекота и почти неволно голяма поредица от допълнителни понятия, повече или по-малко сродни с това възприятие”.

Художественото възпитание винаги е свързано с възпитанието на способността да се наблюдава, процес, който от своя страна съдейства за развитието на различните видове възприятия (за количество, форма, пространство и величина), на нагледно-образното и логическо мислене, на творческото въображение. През предучилищното детство, с характеристиките за възрастта възприятия (емоционалност, слятост на образа и ниска степен на осмисленост) чрез изобразителната дейност се съдейства за формиране на уменията да се наблюдава.

Подготовката на децата да наблюдават е свързана с основни изисквания:

- целенасоченост;
- организираност;
- планомерност.

Под ръководството на учителя, децата чрез конкретно указване се насочват към съществените качества на обекта. Необходимо е педагогът да постави целта на наблюдението и да направлява възприятията, да активизира зрително-изследователската дейност. Целостта на наблюдението е свързана с вглеждане в същественото от позицията на поставената задача.

Организираното наблюдение е характерно с методичен ход на провеждане. Тази своеобразност включва изготвяне на план и осигуряване на благоприятни условия за целенасочено възприемане на определен обект. Поради връзката на възприятието с мисленето, изучаването, изследването на обекта трябва да бъде насочено към усъвършенстване на мисловните операции – анализ, синтез, обобщение. Марин Андреев определя следните видове наблюдение: спонтанно, описателно, систематично организирано, самостоятелно (1, 226). Според индивидуалните различия на възприемане както и привичните способности за наблюдение,

Б. Теплов уточнява следните разновидности – описващо и обясняващо наблюдение. Според Огнян Занков в обучението се използват: преднамерено (предварително) наблюдение, непосредствено, самостоятелно и установеният от своеобразието на обучението по изобразително изкуство вид – естетическо наблюдение. Освен това авторът подчертава, че ефективното наблюдение се състои от три етапа: подготвителен, етап на самото наблюдение и трети – отразяване на резултатите в конкретна творба.

При **преднамереното** наблюдение под ръководството на учителя, децата чрез конкретно указване се насочват към съществените качества на обекта. Необходимо е педагогът да постави целта на наблюдението и да направлява възприятията, да активизира зрително-изследователската дейност. Целостта на наблюдението е свързана с вглеждане в същественото от позицията на поставената задача. Същевременно трябва да се разкриват и значимите детайли, необходими за пълнотата на провежданото наблюдение. Предварителната подготовка, знанията за наблюдавания обект определят успеха на наблюдението. Знанията не само че дават възможност задълбочено и съдържателно да се мисли, те осигуряват условията дълбоко и съдържателно да се възприемат обектите. „Който много знае, той умее и много да вижда във вещите”, казва Б. Теплов. Последователността при провеждане на наблюдението следва етапи, установени от аналитико-синтетичния процес на изграждане на цялостен образ:

1. Първично, най-общо възприемане на обекта.
2. Сравнение на обекта (предмета) с други наблюдавани или познати вещи.
3. Определяне на съществените елементи (признаци) на избрания обект. Оpozнаване на неговите части, форма, големина, като началото се поставя от доминиращата, най-голяма част.
4. Съпоставка на частите, уточняване на съотношение.
5. Определяне на характерните цветове, окраска (шарки).
6. Процес на обединяване на признаците и повторно, уточнено възприемане на обекта.
7. Съсредоточаване вниманието върху същественото, придобиване на точност, определеност, отчетливост.
8. Осмисляне на възприетите признаци, на цялостния образ. Назоваване, обозначаване, описване на отличителните особености на обекта.

Представените етапи обхващат стандартните стъпки на прилагане на разглеждания метод, но възрастовите особености или нивото на подготовка практически определят удачните моменти и подходящата последователност. Например установените степени при възприемането на изображения разкриват нивата или пределните възможности на децата от предучилищна възраст за познавателна дейност: малките – изброяват, втората степен (до 5 години) е характерна с описание, т.е. установяване на първите връзки между предметите и трета степен е характерна за децата с възможности да обясняват съдържанието (10, 180).

Своеобразието на възрастта (предимно при най-малките) налага **обследването** – организиран педагогически процес на възприемане, на опознаване на предмета, който се заключава в това, че педагогът в определена последователност обособява страни и свойствата на обекта, които децата усвояват, за да осъществяват успешно впоследствие процеса на изобразяване. За уточняване на характерни свойства като обемна форма, величина, качество на повърхността на материала (матовост, зърниста фактура, гладкост) за активизиране на осезателното възприятие се изисква едновременно с разглеждане и опипване на предмета. Обследването е пряко свързано с т.нар. формообразуващи движения (със значение при показване на действие), чрез които децата усвояват обобщени способности за изобразяване, напр. посока на движение при отразяване на възприеман обект.

Непосредственото наблюдение, както и **самостоятелното** наблюдение, са разновидности, които се провеждат при наличие на устойчиво внимание, при възможност за съсредоточаване и т.н. Непосредственото наблюдение е вариантът, който характеризира своеобразието на наблюдението в хода на конкретна организирана педагогическа форма. А при изградени умения у децата да наблюдават самостоятелно и удачно да се възложи да наблюдават предстояща случка, интересно явление, обекти, но неизменно свързани с очаквана изобразителна дейност.

Характерна разновидност за обучението по изобразително изкуство е **естетическото наблюдение**. Тя е обусловена от същността на обучението, от необходимостта за развитие на естетическите възприятия. При провеждане на естетическото наблюдение акцентът е насочен върху цветовото своеобразие, характерната форма, симетрията, съразмерността, окраска или композиционната организация на обекта, предимно като качества, предизвикващи, пораждащи вълнение, емоционални състояния. Познанията за обектите, за същността им, са импулсите, които под ръководството на педагога провокират асоциативна активност, насочват към

изразителните особености, към установяване на личната значимост на съзercаваните обекти и към оценка на предметния свят.

Системните наблюдения, формираните умения да се забелязва същественото, важното, обуславят развитието на наблюдателността, едно от ценните качества на личността. „За да бъдеш добър наблюдател, не е достатъчно да овладееш изкуството на пълното и точно възприятие; трябва още да придобиеш изкуството да фиксираш резултатите от възприятието, в една или друга форма да даваш отчет за тях, да бъдеш добър наблюдател.”, казва Б. Теплов.

Между нагледните методи **онагледяването** е от основните подходи, с важно значение за изобразителната дейност на децата. Този метод е описван от редица автори под посоченото наименование, а в предучилищната възраст е популярен и като **показ на образец** (О. Занков, Ц. Шейтанова, А. Атанасова).

Според Драган Лозенски, без нагледни средства, без нагледност при обучението по рисуване и изобразително изкуство ние не можем да разчитаме на добри резултати (9, 207). В “Методика на рисуването” известният педагог набелязва характерни възможности на онагледяването като метод на обучение. На първо място посочва не само необходимостта от нагледни средства, но и обучаващата им функция като част от инвентара в кабинета по изобразително изкуство. Показване на рисунки, с оглед разкриване на слабости или постижения при изпълнение на учебна задача, както и разглеждане на художествени творби, оригинални или репродукции са от основните средства на разглеждания метод. Драган Лозенски изтъква значението на разбора на картини в учебната работа, насочен както, от една страна, за да предизвика по-голям интерес към изобразителното изкуство, така и за успешното разрешаване на естетическо-възпитателните задачи.

Показът на образец в предучилищна възраст е своеобразен. Чрез онагледяване децата се запознават с конструктивни особености на обектите, цвят, разположение, с богатството на изобразителните средства. Образците, които се използват в обучаващите форми са обемни и плоски. Обемните образци обхващат триизмерни предмети, кукли, играчки, керамични съдове, пластики, макети и т.н., а втората група включва рисунки, албуми, репродукции, табла, кавалетни (живопис, графика) художествени произведения.

Основно изискване е ползваните образци да притежават художествени качества, а ако са изпълнени от учителя, задължително е да бъдат

умело и грамотно реализирани, съобразно естетическата мярка. От значение е образецът да насочва децата, да подпомага конкретизацията на образните представи, но да не предлага готови решения. Правилният подход при разкриване на определени качества, свързани с поставената тема и програмни задачи е да се подготвят и представят пред децата 2-3 на брой образци. Например при запознаване с техниката батик се разглеждат изображения, изградени върху текстилна тъкан, а впоследствие и композиции, изпълнени с маслен пастел или восък върху хартиена основа, отново в няколко варианта. Всеки от представените образци разкрива както богатството на техниката, така и насочва към характерни способности на изпълнение, към цветови разновидности, към разнообразието от композиционни варианти и орнаментика. Желателно е образците да бъдат степенувани по сложност, да предизвикват, да интригуват детския интерес.

Второ изискване: образецът (табла, макети) да бъде изпълнен във формат, съобразен с необходимостта да бъде наблюдаван от дистанция.

От значение е и средата, в която е разположен (монохромна, спокойна, подчертаваща, изявяваща образеца), местоположението (обособяване на пространство за разполагане и за анализ, дистанция за възприемане), осветлението, нивото на представяне (съобразно позицията на обучаваните и височината на погледа, оборудване, поставка, статив, флипчарт).

Показ на действие е определящото за педагогическия процес в предучилищна възраст наименование на **демонстрацията**. Опитните наблюдения, при които пред обучаваните се показва това, което трябва да постигнат е от най-популярните методи в обучението по изобразително изкуство. Демонстрацията е показване, казва Веселин Димчев, на предмети, явления, процеси и дидактични материали, което се придружава с описания и обяснения от учителя, а при възможност и от учениците (4, 178). Според Димчев демонстрацията е илюстративна, т.е. ограничена в показване и сетивно възприемане и втори вид, оперативна, която пряко се свързва с практическата дейност. Една от най-често прилаганите демонстрации е рисуването пред обучаваните. Драган Лозенски изтъква, че „рисуването на черната дъска е бил единственият метод, чрез който се е преподавало рисуването” (9, 208). И подчертава, че е едно от най-важните средства за нагледно обучение, защото чрез рисуването на черната дъска преподавателят графически обяснява, разкрива чрез изобразителни средства своите мисли и показва пътя за построяването на рисун-

ката. Това характерно качество е отбелязвано неотклонно в учебните пособия по методика на обучение по изобразително изкуство, като се подчертава силното възпитателно въздействие на метода. На първо място демонстрацията въздейства чрез живия контакт между учител и обучавани, диалог, който се осъществява с висока активност аналогично на беседата. Освен това се разкрива последователността на изграждане или основните етапи на изпълнение на рисунката. И не на последно място, умелото изпълнение предизвиква възхищението на обучаваните и същевременно ги стимулира за изобразителна дейност. Основните изисквания за изпълнение на демонстрацията са:

- Да се изпълнява със замах, убедително, с едри очертания, бързо и точно.
- Да бъде съобразена с подготовката и възможностите на обучаваните.
- Показът да бъде съпроводен с обяснения, насочени към особеностите на отразяваните обекти.
- Да насочва обучаваните към наблюдения, към изучаване на обекти от действителността.
- Да разкрива евентуалните грешки при изпълнение на учебната задача.

Показът на действие в предучилищната възраст е необходим и се обуславя от характерния за периода стремеж към подражание, от първоначалното запознаване с изобразителните материали и усвояване на първите графични образи.

Чрез показ на действие децата усвояват:

- похвати за използване на изобразителни материали;
- свойствата на изобразителните материали (моливи, бои, пастели, лепила, пластични материали);
- замах, темп, присъщи за изобразителния процес действия;
- характерни изразни средства (линия, шрих, петно и т.н.)
- способности за създаване на изображение чрез рисунка, апликация, пластика;
- организация на изобразителното пространство;
- последователност на изграждане на изображението.

Показът на действие се прилага в два варианта, насочени към 1) репродуктивно изпълнение на указанията и чрез 2) продуктивна трактовка, т.е. изпълнение по аналогия на представените способности за действие. Репродуктивният вариант предимно е насочен към показване, представяне на

готови решения, които се възпроизвеждат при изпълнение на поставената задача. Тази разновидност е необходима при усвояване на нова техника, нови изобразителни умения, при овладяване на нов образ. Например в първа група се показва подготовка, захват, натиск при използване на определени материали като активността са изразява в стремежа децата да подражават в действията си. Важно изискване, изтъквано в методиката на обучение по изобразителни дейности е показът на действие да се изпълнява с изобразителния материал, който децата ще използват в своята рисунка. Същевременно показът винаги трябва да се съпровожда със словесни обяснения. В определени случаи се изисква показване на целия процес, хронологията на изграждане, например при създаване на непознат образ. Този вариант показ на действие, т.н. **цялостен** показ, е необходим предимно в първа и втора група, но постоянното му прилагане в учебния процес е свързано с насаждане на шаблони и трайни схеми, които са преграда за осмисляне и по-дълбоко преживяване на изобразителния процес. Правилният начин на прилагане е чрез изпълнение на няколко варианта пред децата, различаващи се по степен на сложност, композиционно решение, последователност на изпълнение. Разнообразието при демонстриране на начини на изпълнение на поставената изобразителна задача ограничава репродуктивното отразяване и провокира децата към самостоятелно изпълнение.

Освен цялостен, показът може да бъде **частичен, общ** или **индивидуален**. При частичния показ на действие учителят демонстрира етап на изграждане на образ или технически похват за работа с определен изобразителен материал. Подходящ е при деца с вече придобити умения като предназначението му е да надгражда, да обогатява детските знания и умения.

Общият показ е характерен с провеждане на демонстрация пред всички деца, а индивидуалният е насочен, извършва се за определено дете. Едно от основните изисквания е показът да протича емоционално, увлекателно. „За емоционалното възприемане на показва съдейства уместно използване на кукления етюд”, казва Цонка Шейтанова (18, 88). При умело ръководство, например при децата от първа възрастова група героят от кукления етюд е в състояние да активизира и да насочи вниманието в необходимата посока. При по-големите уверено, грамотно, вечно и с лекота изпълнение на показва е в състояние да увлече децата за предстоящата дейност.

Първите стъпки в изобразителната дейност са пряко свързани с овладяване на последователни движения, чрез които може да се пресъздава формата на определен предмет. От хаотичните манипулативни действия на доизобразителния период към осъзнатите графични движения зрителният контрол над двигателните импулси има важно значение. Освен това стремежът към осъзнато повторение на линия или случайно открит образ в конфигурацията от линии изисква и управление на ръката, подчиняване нейните действия на задачата за сходство с обекта. За систематично овладяване формата на предметите с оглед изобразителното ѝ отразяване в процеса на обучение в предучилищна възраст се използват формообразуващи движения. Този нагледен похват се разглежда от Огнян Занков, Цонка Шейтанова. Изразява се в подражаване движенията на учителя, като децата във въздуха рисуват кълбо, гнездо, къси и дълги пътечки, геврече и др. преди да пристъпят към изобразителната основа. За правилното изпълнение на формообразуващите движения важно значение има точният жест на учителя (вж. обследване), обхващане всестранно на изследвания предмет, движенията, воденето на пръстите и на дланта по корпуса на предмета. След обрисуващите движения необходимо е предметът да се поднесе, да се разгледа от малка дистанция, да се предложи на децата да го докоснат. „По-добре се свързва формата на предмета с изобразителните умения, когато детето с длан и пръсти опипва и очертава формата на предмета”, казва О. Занков (19, 31).

Известни са и следните разновидности на показ на действие:

- показ на способите за изобразяване;
- показ на техническите прийоми за изобразяване.

Показът на способите за изобразяване обхваща действията, чрез които се демонстрира процесът на създаване на определена форма от необработения материал. Акцентира се на характерните движения. Например децата са насочват 1) как се преобразува парче пластичен материал и 2) как израства, формува фигурата на определен образ или получават в първа група показ за движенията на ръката, натиск, за посоката на теглене на линия, ориентират се за разположението на образа върху листа. Показът на техническите прийоми ориентира децата във възможностите при използване на акварелни или темперни бои, как се борави с хартията (изрязване, изкъсване) при апликиране и т.н.

Освен посочените видове показ на действие популярни са **проблемно-игровата демонстрация, провокиращият (негативен) показ, тестово-проблемният метод** (6), (19). Своеобразието на проблемно-

игровата демонстрация се изразява в изпълнение на варианти образи от предварително подготвени фигури или модулни елементи. Формите се подреждат върху магнитна дъска или друга плоскост, като чрез разместване на елементите се търси най-удачната комбинация за създаване на образ. Провокиращият (негативен) показ се отличава с преднамерено насочване на детското внимание чрез действия и въпроси към неподходящи решения, с цел предизвикване на детската активност към коригиране на допуснатите грешки от учителя.

Важно значение за учебната практика има разработеният от Огнян Занков **тестово-проблемен метод**. Същността е в разработване от учителя на няколко на брой табла с тестово-проблемно съдържание, установено от поставената изобразителната задача. Например при рисуване по натура учителят разработва върху всяко табло схематични рисунки на постановка с предмети, от които само едно от изображенията е правилно изпълнено и отговаря на изисквания за сходство с модела. Децата трябва да открият самостоятелно и да посочат вярната рисунка, съобразявайки се с характерните качества на предметите от постановката. Удачно е таблата да насочват вниманието към определен проблем: композиция (брой, разположение) или форма, цветово решение и т.н. Представеният метод както в удовдната, така и в заключителната част на педагогическата ситуация, съдейства за обогатяване и конкретизиране на представите на децата за подходящи обекти от действителността, за разкриване на техните естетически особености, за формиране на критерии за оценка (7, 132).

Паралелно с посочените нагледни методи към различните форми на демонстрацията е неотлъчно присъстващият в методиките по изобразително изкуство, свойственият за обучението по изобразително изкуство – **рисуване върху класната дъска** (9, 208), (4, 178), (6, 16). Един от най-старите и популярни методи в училището, със значителен дидактически ефект, този класически метод е определен от условията и характерната за училищното обучение среда. Учебната черна дъска (бяла дъска), като класическо средство за провеждане на демонстрация от учителя, в учебната и жизнена среда на детската градина се прилага чрез използване на подвижни плоскости, върху които най-често се закрепват рисувателни листи – кадастрон (размер 70/100 см). Показът на действие се изпълнява по описаните по-горе изисквания, със съответните материали, които ще използват децата при изпълнение на изобразителната задача. Често прилагани средства за провеждане на показ са магнитната дъска, фланелограф, върху които след предварителна подготовка на определен брой

елементи се демонстрира последователност на изграждане на рисунка или начини чрез комбиниране на познати форми за изграждане на определено изображение и т.н.

С насоченост, конкретно за предучилищната възраст е т.н. **демонстрационен похват за формиране на композиционен усет** (3). В структурата на изобразителния език композиционната организация на изображението е с градивно значение за същностния потенциал на творбата. „В композиционното изграждане на рисунката се съчетават биологичният усет за равновесие и естетическата потребност от ритъм и хармония. Те са заложили у всяко дете, но е необходимо целенасочено и системно да се развиват.”, казва Веселин Димчев (4, 113).

Демонстрационният похват за формиране на композиционен усет е проектиран да създаде условия за запознаване по игрови начин с обективните закономерности на конструктивно-пластическото решение на композицията. За ефективно демонстриране на композиционни варианти в изобразителното поле, както и на етапите на създаване на определен образ се използват безцветни, прозрачни плоскости. Манипулира се чрез изпълнение на определен етап върху всяко табло и чрез наслояване на плоскостите се показва съчетание, организация на пространството и насочване към разновидности на обща конфигурация на съставните образи. Учителят чрез демонстрационния похват разкрива пред децата процесът на съзнателно търсене на единство, взаимодействие и съгласуваност на композиционните елементи, както в нефигуралната, декоративната композиция, така и във варианти на еднопланова, двупланова и многопланова композиция.

Практическите методи са третата група, която изгражда системата от методи на обучение по изобразително изкуство. Представяйки тази група, Марин Андреев казва „Ударението се премества върху дивергентното използване на уменията и навиците, върху момента на обновлението и откриването, върху творческото преобразуване на шаблоните и стереотипите...” (1, 231).

Групата на практическите методи се състои, определя Огнян Занков, от **упражнението**, което от своя страна се подразделя на нефигурални упражнения, на фигурални упражнения и самостоятелната изобразително-творческа дейност на децата. Според Веселин Димчев в групата методи, които са тясно свързани с практическата дейност на учениците се включват експериментът, упражненията и др. методи, които са разгледани по-горе (коригиране и оценяване на ученическата изобразителна дейност).

Упражнението в изобразителната дейност е многократно, целенасочено повторение на определени действия за формиране на умения и навици за практическо прилагане в изобразителна задача.

Нефигуралните упражнения са насочени към:

- усвояване на начините за употреба на определени изобразителни материали;

- усвояване на елементи на изображението – линия, цвят.

В методиката се отбелязва, че още при прехода към изобразителната дейност децата преминават през етапи, през които увлечени от действието се запознават с определен изобразителен материал: хартия, молив, флумастер, пластичен материал и т.н. Малко по-късно тези упражнения се изпълняват целенасочено, чрез полагане на линии, ивици в определена посока, в редове, кръгчета и т.н. С натрупване на определено ниво на умения, упражненията постепенно се усложняват и целият например разкриване начини на използване на определен материал, за усвояване свойствата на темперните бои и т.н. Упражненията е възможно да се изпълняват и да въздействат като самостоятелни рисунки или да се изпълняват в секторите на разчергати върху листа мрежи. Например при упражнения, свързани с употреба на четка, се изпълнява група от фигури – варианти на работа с четка (с върха без натиск; с натиск: движение напречно на четката; движение надлъжно на четката; печатане и т.н.). Организираните от общата структура на мрежата, разнообразието от опити – упражнения въздействат като самостоятелно, единно изображение с функция на табло – своеобразна палитра.

Експериментът е метод – неизменно свързан с изобразителната дейност. Насочен е към преднамерено предизвикване на нов, интересен, неповторим ефект при използване на изобразителни материали: например при използване на акварелни (разреждане, наслояване върху мокра или суха основа и др.) или темперни бой (пастьозно, тампониране и т.н.) или при съчетаване на различни изобразителни материали. Метод с важно значение за постигане на по-богата изразителност на детската творба. Въпреки че методът е свързан с оригинален и в определена степен неочакван резултат за обучаваните, учителят е необходимо да разграничи основните етапи на развитие: 1) подготвителен етап или запознаване с експерименталната процедура, 2) провеждане или етап на самостоятелна опитна работа и 3) анализ на резултатите. За успешно приложение на метода важно условие е наличието и на разнообразни и достатъчни като количество материали.

Освен представените методи, определяни като традиционни, в съвременния учебно-възпитателен процес по изобразително изкуство се утвърждават и **интерактивните методи** на обучение. Основавачи се на групово творчество чрез провеждане на дискусии, интерактивните методи са помощни на традиционните и чрез активността и взаимодействието между обучаваните допринасят за по-високо ниво на изобразителните резултати. В методиката по изобразително изкуство В. Димчев разглежда брейнсторминг, синектика и инвентика (4, 176), а М. Савчева и М. Мойнова в „Интерактивни методи в обучението по изобразително изкуство” предлагат удачни идеи и инструкции за прилагане на интерактивните методи в учебния процес (15). Въпреки че указанията в съвместното ръководство са насочени към учебния процес в диапазона от V–VII клас удачните предложения са осъществими и в предучилищния период при съобразяване с педагогическата среда и своеобразието на предучилищната възраст.

Методът на творческата атака (brainstorming) се използва за стимулиране на мисленето, на активността на обучаваните по определена тема или въпрос. Групов метод, организиран в три етапа: 1) от общия състав деца формиране на малки групи и запознаване с правилата на участие, 2) етап на „генериране на идеи”, в който децата след поставяне на темата изразяват своите предложения и трети етап подбор на най-оригиналните идеи. Методът при интересна тема, примерно „Вълшебната ракла” може да бъде прилаган в уводната част на педагогическата ситуация или в заключителната, т.е. в хода на преценката да бъде предизвикана дискусия чрез насочващ въпрос „Кой живее във вълшебната ракла?”, като оригиналните идеи се използват в следваща в дневния режим организирана педагогическа форма.

Уместно е да се уточни, че прилагането на интерактивните методи в предучилищна възраст е удачно при определено ниво на концентрация, при изобразителен опит и възможности за генериране на идеи от децата.

При проследяване своеобразието на методите и похватите в учебно-възпитателния процес по изобразителни дейности в детската градина обучаващата игра има специално място. То е обусловено от водещата роля на играта като основна, доминираща дейност с най-близко отношение към потребностната сфера на детето.

Дидактичната игра като метод на обучение се прилага за стимулиране на познавателната активност, за създаване на организираност и целенасоченост на учебната дейност. В изобразителната дейност чрез дидактичната игра се постига усвояване на елементи на изображението,

децата се запознават с цветовете, с техните названия, формира се усет за композиция, възпитават се личностни качества, наблюдателност, самостоятелност.

Приложението на дидактичната игра в организирана педагогическа форма се разглежда обстойно от Огнян Занков. В свои трудове авторът представя разнообразни варианти като подчертава градивната ѝ роля в изобразителната дейност на децата (6).

Дидактичната игра намира приложение в уводната, основната и в заключителната част на педагогическата ситуация. В уводната част чрез дидактичната игра децата се насочват към предстоящата тема на организираната форма. Например за насочване към конкретна форма при моделиране се предлага на децата за определено време в затворен непрозрачен съд с определен брой различни предмети да открият примерно само кубчетата. Или при запознаване с цветовете, по избран обект в работното помещение с характерен цвят, да назоват максимален брой предмети със съответния цвят и т.н.

В основната част на педагогическата ситуация чрез дидактична игра успешно децата се въвеждат в закономерности на композицията. Например, върху очертана квадратна мрежа на изобразителната основа чрез апликиране на готово изрязани елементи задачата е, *да довършат* декоративна украса в няколко варианта: фриз, отворена и затворена композиция. Задачата може да се усложни, ако *самостоятелно развият*, върху правилна мрежа, отново чрез апликиране на готово изрязани елементи (или чрез рисуване, или с помощта на щемпел) декоративна композиция, като ползват за опора онагледяващи 2-3 варианта образци (народно приложно изкуство), разположени върху „челото“ (фронтиспис) на бланката.

Срещана практика е чрез комплекс от игри да се формират определени умения, да се развие комбинативното и вариативно мислене, определени качества, като учителят изготвя дидактични игри, развити на бланки, върху които изображенията се градят в определена логическа последователност в хоризонтално и вертикално направление. Например, за формиране на умения за ориентиране на фигури в устойчиво, статично положение, на децата се предлага бланка, разделена на три реда. Всеки ред се състои от пет геометрични фигури. Част от тях – в устойчиво, а една в неустойчиво положение. Всяко дете трябва да открие фигурата, която не е в покой и да я обозначи.

Втори ред се състои от фигури в неустойчиво, раздвижено положение. Между тях една е в покой. Децата трябва да открият тази фигура

и да я отбележат в предвидената зона. И върху трети ред са разположени пет фигури, но с по-сложна структура. Игровите действия приключват с означаване на фигурата, която нарушава реда на устойчивите, уравновесени елементи. Важно изискване е разположението на елементите върху персоналните бланки да бъде изпълнено в различна комбинация. Играта приключва само при правилно изпълнение на всички задачи. След установяване на този резултат може да се премине към следващата игра, при която целта е да се затвърдят умения за изграждане на композиционна структура със статично въздействие. Децата получават бланки с очертана правилна мрежа, част, от която (1/4) е готово изградена, с подредени елементи. Получават комплект елементи (квадратчета и кръгчета), еднакви на готовите върху бланките. Лепило.

Играта се изпълнява, като първоначално всеки трябва да комбинира от приложените в комплекта елементи, съчетание от две форми (квадрат и кръг), еднакви на готовите върху бланките. След съчетаване на всички елементи в модулни форми се пристъпва към подреждане върху мрежата на бланката. Игровите действия приключват с апликиране на модулните елементи върху бланките.

Дидактичната игра се прилага и като средство за диагностиране на изобразителната подготовка на децата, богатството на образните представи, степента на развитие на познавателните психични процеси. Тази функция може да бъде използвана и в заключителната част на педагогическата ситуация.

Възможностите на дидактичната игра с диагностична цел са анализирани от наши и чуждестранни психолози, педагози (Л. А. Венгер, А. И Сорокита, Г. Пирьов, Е. Петрова, В. Гюрова и др.). Устойчивата психологическа структура на този вид игри, изтъква В. Гюрова, осигурява сравнително бърза и достъпна технология на проучване по посока на елементите ѝ, регулиращи проявите на децата. Когато се обмисли и организира правилно – като единство от задача, съдържание, правила и действие, – тя става комплексно средство за изява както на познавателни умения, така и на социално-нравствени умения. Характерна особеност е, че игри, които се използват за диагностиране на изобразителните способности, не трябва да са прилагани преди това в педагогическия процес като метод и форма на обучение.

В заключение, нагледните, практическите и словесните методи в съчетание и взаимодействие са сигурен път за организиране и провеждане на учебно-възпитателния процес, с помощта на които се постига

овладяване на знания за изобразителното изкуство, изграждане на изобразителни умения и качества, но задълбочените общи и тясноспециализирани знания и умения на учителя са важното условие и предпоставка за творческото прилагане на подходящите методи в организирана изобразителна дейност, осигуряващи най добри изобразителни резултати.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Андреев, М.* Дидактика. С., 1981.
2. *Гюлчев, Н.* Апликацията в художествено-изобразителната дейност. Велико Търново, Унив. изд. „Св. Св. Кирил и Методий”, 2001.
3. *Гюлчев, Н.* Демонстрационен похват за формиране на композиционен усет в предучилищна възраст. – В: Педагогически алманах, 2002.
4. *Димчев, В.* Изобразително изкуство. Методика. С., 1993.
5. *Живков, Н.* Детинска мъдрост. Варна, 1887.
6. *Занков, О.* Методи за преподаване на изобразително изкуство в предучилищна и начална училищна възраст. С., 2005.
7. *Занков, О.* Тестово-проблемният метод при обучението по натурно рисуване. Методически насоки. С., 1987.
8. *Здравков, С.* Геометрично-копирна система на обучение по рисуване в България. Трудове на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”, Факултет „Изобразителни изкуства”. Том 2 (23), книга 6. В. Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 1992.
9. *Лозенски, Др., В. Димчев и Др. Немцов.* Учебник по рисуване. С., 1970.
10. *Люблинская, А.* Развитие на детето. С., 1975.
11. *Методика на обучението по рисуване и моделиране в детската градина.* Под ред. на Н. П. Сакулина. С., 1954.
12. *Иванова, П. и Ан. Георгиева.* Основи на обучението по изобразително изкуство. Варна, 1997.
13. *Лекоступ, П.* Изобразително изкуство. Възпитателни, терапевтични и корекционни аспекти. С., 2006.
14. *Ростовцев, Н. Н.* Методика преподавания изобразителного искусства в школе. М., Просвещение, 1980.
15. *Савчева, М. и М. Мойнова.* Интерактивни методи в обучението по изобразително изкуство. С., 2008.
16. *Сапожников, А.* Полный курс рисования. М., Творческая школа – „мастер класс”, 2003.
17. *Цонев, П.* Методика на формознанието в основното училище. Кюстендил, 1908.

18. *Шейтанова, Ц., А. Атанасова, М. Каланова, М. Костова.* Изобразителна дейност в детската градина. С., 1977.

19. *Шейтанова, Ц., О. Занков и Н. Стойкова.* Изобразителни дейности в детската градина. С., 1992.

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ И ТЯХНАТА ОБУСЛОВЕНОСТ ОТ УЧЕБНО-ВЪЗПИТАТЕЛНАТА РАБОТА ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНА ДЕЙНОСТ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

НИКОЛАЙ ГЮЛЧЕВ

Резюме

Методите на обучение са от най-важните компоненти на учебния процес. Освен обучаваща функция, методите на обучение имат възпитаваща и развиваща роля. Методите на обучение създават процесуалната страна на технологията на обучението, придават му систематичност, определят до голяма степен неговия облик.

Методите за художествено образование и възпитание са основните начини за осъществяване на съвременен, резултатен учебен процес, с помощта на които се постига овладяване на знания за изобразителното изкуство, изграждане на изобразителни умения и навици, формиране на художествено-естетическа култура и развиване на творческите способности на личността.

METHODS OF TRAINING AND THEIR MODALITY OF THE SCHOOL WORK FINE IN THE KINDERGARTEN

NIKOLAY GYULCHEV

Summary

Training methods are the most important components of the learning process. Besides learning function, methods of training have brought up and growing role. Training methods create procedural side of technology training, give it systematic, largely determine its shape.

Methods of art education and training are the main ways of modern, effective learning process by which to achieve mastery of knowledge about art, build visual skills and habits, creating artistic and aesthetic development of culture and creativity personality.